

Breitner Igor

Düh és apátia

Négy napon keresztül az Európai Unió 27 tagállamában százmilliók járultak az urnák elé, hogy kifejezzék választói akaratukat, s a számukra megadatott egyetlen módon befolyásolják az Unió irányát, végső soron a saját életüket. Az Európai Parlament, valamint az európai választások jelentőségéről megoszlanak a vélemények, azonban még az euro-szkeptikusok is elismerik – s nehezményezik is –, hogy bizonyos területeken – mint például a gazdasági szabályozás – igen jelentős szerepre tett szert az Unió egyetlen közvetlenül választott testülete.

A világ vezető think tank-jeinek¹ honlapját megvizsgálva azonban azt találjuk – illetve éppen hogy nem találjuk – hogy az EP választásokról alig tesznek említést, s a megjelent cikkek is inkább a zsurnalizmus, mintsem az alaposabb elemzés kategóriájába tartoznak. Nem arról van szó azonban, hogy a kutatóintézeteket nem érdekelnék a választások, hiszen mind az iráni, mind pedig a libanoni választásokról részletes és mélyreható elemzésekkel találunk a honlapokon. Mi okozhatja hát ezt az apátiát? Talán mélyrehatóbb elemzést írni lehetetlen e témában? Vagy nem lenne kereslet hosszabb, részletes elemzésekre az európai választásokról?

Egyetlen kimerítő válasz a kérdésekre valószínűleg nem létezik, érdemes tehát a problémát több irányból megközelíteni. Az első tényező az EP belső működésének átláthatatlansága: ha vannak is frakciók az Európai Parlamentben, e csoportok programját - néhány nagyobb iránytól eltekintve – homály fedi, így nehéz lenne bármilyen prognózist készíteni az elkövetkező öt év prioritásairól. A második elem, hogy az elnökségek valamint a Bizottság egyáltalán nem, vagy csak rendkívül kis mértékben függenek a Parlamentiől, márpedig a döntéshozatal és stratégia-alakítás legfőbb mozzanatai – a Tanácsot leszámítva – e fórumokon születnek. S természetesen arról sem feledkezhetünk meg, hogy a jelenlegi legégetőbb kérdés, a lisszaboni szerződés ratifikációja is kívül esik a Parlament hatáskörén.

¹ McGann, James G.: The Global „Go-To Think Tanks” [Foreign Policy Research Institute, 2008]

Ha az úgynevezett „szervezeti” kérdések áttekinthetetlenek is, más területeken bőven adott volna témát a nemrég lezajlott választás. Ezek közül talán a legfontosabb a radikális pártok megerősödése Európa-szerte, vagy éppen az olyan pártok bejutása, mint a svéd kalóz-párt, mely kizárólag egyetlen téma, az internetes fájl-megosztás körül szerveződik. Mindkét jelenség súlyos kérdéseket vet fel mind a demokrácia, mind pedig a képviselet kapcsán, úgy tűnik azonban, hogy az agytrösztök egyenlőre megválaszolatlanul hagyják őket.

A kevés elkészült elemzésből azonban mégis jól kirajzolódik két irány. Egyrészt a választói apátiát, másrészt pedig a jobboldal győzelmét vizsgálják, valamint ezek lehetséges következményeit a 2014-ig tartó ciklusban.

1. Választói apátia

A European Policy Centre *„Apátia és düh között”*² címmel jelentette meg választási elemzését. Amint arra felhívják a figyelmet, a választási részvétel tovább esett – igaz a vártnál kisebb mértékben – annak ellenére is, hogy több ország összekötötte a helyi választásokat az európai választással, így emelve annak fontosságát (erre példa Nagy-Britannia, ahol az európai választásokkal egy napon tartották meg az önkormányzati választásokat). Az elemzés szerint, „ha volt is egy fő témája a kampányoknak, az nem az EU vagy annak egy szakpolitikája volt, hanem a gazdasági válság hatása az európai társadalmakra”. A szavazók válaszában pedig a fő vesztesei az Európai Szocialisták voltak. A nyertes ismét az Európai Néppárt lett, aki csekély veszteségekkel vészelté át a 2009-es választást – ennek oka azonban a parlament létszámának csökkenése, s nem a tagállamokban elért eredmények voltak. Az elemzés azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a most győzedelmeskedő jobboldali pártok nem az angolszász konzervativizmus gazdaságpolitikáját képviselik, hanem sokkal inkább egy „piacorientált és társadalompolitikai mixtúrát”.

A legnagyobb győztesnek mégis a populista, EU- és bevándorlás-ellenes pártokat találják, melyeket azonban nehéz egy platform alá helyezni, hiszen szakpolitikáikban és álláspontjaikban rendkívül eltérőek (fajgyűlölőktől az Izrael-

² Between apathy and anger: but no earthquake [EPC, 2009. június 9.]

pártiakig, protekcionistaiktól liberálisokig számos irányzat megtalálható). Jó hírnek tartják azonban, hogy az első, európai szinten szervezett EU-ellenes mozgalom, a Libertas (melynek vezetője az ír „Nem”-kampányt is vezető Declan Ganley) rendkívül rosszul szerepelt.

Bár az elemzők jelzik, hogy a közeljövőben két fontos esemény jelentős hatással lesz a Parlament működésére (a német választások szeptemberben, valamint a brit Konzervatív Párt mozgása a Néppárt, vagy egy esetleges konzervatív frakció között), nagy vonalakban a következő jóslatokat teszik az elkövetkező öt évre:

- Kevésbé bővítésbarát, különösen Törökországgal kapcsolatban
- A költségvetés tekintetében a hangsúly a konszolidáción, s nem a bővítésen lesz
- Konzervatívabb agrár-politika
- Elkötelezettebb a klímaváltozás kérdése iránt
- Megosztottabb az alapjogi kérdések tekintetében
- Elkötelezettebb a kül- és biztonságpolitika iránt

A Heritage Foundation „*Növekvő kiábrándulás az EU-ban*³” című elemzése szintén az alacsony részvétellel foglalkozik. A cikk írója szerint „mindent egybevetve az európai választók egyértelmű üzenetet küldtek az európai projekttel való elégedetlenségükről, és a további integrációt érintő elutasításukról”. Élesen bírálja Barroso bizottsági elnököt, aki „győzelem az európai projekt” kijelentésével szerinte jól bizonyítja, hogy mennyire „eltávolodott a valóságtól”. Három fő trendre hívja fel a figyelmet a mostani választásokon:

- Legalacsonyabb részvétel 1979 óta: az alacsony részvétel mellett általános a kiábrándulás és az EU-szkeptikus pártok támogatása

³ McNamara, Sally: European Elections 2009: Rising Disillusionment with the EU [Heritage, 2009. június 9.]

- Átalakuló frakciók: a brit Konzervatív Párt a cseh ODS-el és a lengyel PiS-el valószínűleg új, a további integrációt ellenző frakciót próbál majd alakítani

- Szélsőséges pártok térnyerése: súlyos problémákat jelez, hogy szélsőséges és fajgyűlölő pártok is bekerültek a Parlamentbe.

McNamara szerint e tendenciák után az európai vezetőknek fel kéne ismerniük, hogy a további integráció helyett végre a nemzetállamok Európájára kéne helyezni a hangsúlyt.

2. Jobboldali győzelem

A Centre for European Policy Studies munkatársa, Daniel Gros „*Egy konzervatívabb Európa és EU!*”⁴ címmel jelentette meg kommentárját a választásokat követően. Gros szerint az EPP által „vezetett” konzervatív Parlament óvatosabb lesz a nemzeti „kompetenciák európai szintre emelésében”, a konzervatívabb Európa pedig óvatosan lesz a szükséges reformokat illetően, hiszen Európa vezetői joggal érezhetik úgy, hogy a választók a radikális változások ellen is voksoltak. Véleménye szerint az euró-szkeptikus pártok keleti térnyerésének egyik fő oka, hogy Németország és Franciaország „marginalizálja a kisebb országokat... s így az ottani választók úgy érzik kisebb a befolyásuk az európai ügyekre”. A külpolitikát illetően Gros szerint az EU egyre kevésbé játszik majd mellékszerepet az USA mellett, míg a nemzetállami felfogás erősödésével az orosz kapcsolatok is javulhatnak, hiszen „Moszkva számára pozitívum, hogy a kapcsolatokat ezentúl sokkal inkább a fővárosok, mintsem Brüsszel szempontjából figyelik majd”. Ugyanakkor Törökország „lekerült a napirendről”. A szerző két tendenciát valószínűsít a jövőre nézve. Egyrészt egy „unalmasabb EU-t”, melyet egyedül a konzervatív frakció esetleges megalapítása fűszerezhet meg, mely valószínűleg élénk vitákat generál majd bizonyos kérdésekben. Másrészt egy „kevésbé legitim EU-t”, melyet az alacsony részvétel okoz – igaz a szerző felhívja a figyelmet, hogy a

⁴ Gros, Daniel: A more conservative Europe and EU! [CEPS, 2009. június 9.]

részvételi arány nagyjából hasonló az Egyesült Államokban tartott félidős választásokhoz.

A két brüsszeli és a konzervatív washington-i think tank elemzéseiből jól látható, hogy a 2009-es EP választás nem tudott élénk vitát generálni, bár véleményünk szerint számos olyan téma akadt, ami erre érdemes lett volna. Elszomorító az is, hogy bár a magyar sajtó – természetesen belpolitikai, s nem európai vonatkozása miatt – jelentős figyelmet szentelt a júniusi voksolásnak, a nemzetközi médiában viszonylag kevés említés történt erről. Úgy tűnik, hogy a sokat emlegetett választói apátia egy szakmai apátiával is társul, mely talán méginkább aggodalomra ad okot az EU-pártiak számára, hiszen az európai projekt sikeréhez elengedhetetlen, hogy annak minden aspektusáról parázs szakmai vita folyjék, s ezáltal is lehetségessé váljon egy életképesebb, hatékonyabb Unió kialakítása.